

Harangzúgás vagy laikus humanizmus?

„Olyan jó, hogy nincsen Isten,
megrönyebbült kicsit minden.”
Kispál és a Borz

A harangzúgás egy település lelkének az éneke. Lelki manna az átutazó idegennek is, melynek ütemére lelassítja lépteit, percekre átlényegül, visszasuhan a múltba, a gyermekkorába s talán azon is túl. Mélységes mély a múltunk kútja; a harangszó vödörként húzza fel belőle az élető emlékvizet. Talán nem én vagyok az egyedüli, aki ha teheti, megállítja autóját, valahányszor itthoni vagy határon túli magyar falvakon, városokon éri utol a harangszó. A szellem helyi hangjait hallgatva eszembe jutnak nagyapám szavai: „Hadd hallom harangjaitok hangját, és megtudom, kik vagytok!”

Mekkora önfeláldozás lehetett egykoron a harangokból ágyút önteni, hiszen hónapokig, évekig nélkülözni kellett a harangzúgás szellemi táplálékát! Még a túlvilágra sem lehetett tisztességesen átköltözni harangzúgás és zsoltárénekek nélkül: „Te benned bízunk eleitől fogva...” Emlékszem: hetekig sivár volt minden és közönséges a csend, a határban munkálkodó emberfia nem tudta, mennyi az idő, miután a megrepedt öregharangot csigák segítségével leszerelték az égbe nyúló sóváradi református templomunk tornyából. Később a felszegi indiáncsapatunk a templomot övező vastag kőkerítés oltalmában szájtátva bámulta a veszélyes és találatekonyságot igénylő műveletet, ahogy a kis- és nagyharangot a hórukkozó férfiak feljuttatták a helyére. Döngölő Kálmánt, a falu pattanásvulkánokat viselő legényét bizony erősebbnek láttuk, mint olvasmányélményünk tetovált apacs főnökét. Abban az időben még nem gombnyomásra szóltak a harangok, az idő és a megbékülő elmúlás jelzői. Amikor a juhász majdnem átlépte az árnyékát, rögvest indult a foltozott nadrágú öreg harangozó, hogy felbaktasson a százvalahány falépcsőn. Elzavarta a szemtelenül turbékoló galambokat a toronyból, és harangszóval tudatta a határban dolgozókkal a szakrális időt: dél van, pihenni, enni kell!

Többféle módja is van a harangozásnak. A szürkületi harangszó halálesetet jelentett. Előbb a kis lélekharang csendült fel háromszor, ha férfi, kétszer, ha nő, egyszer, ha gyermek volt, akit az Úr magához szólított. Ezután az összes ha-

ranggal három „verset” húztak egyformán mindenkire. A vasárnapi „összehúzás”, amikor a kis- és nagyharang egyszerre szólt, az istentisztelet kezdetét jelezte. Nagyapó, a rangidős presbiter, aki vízkereszt idején támasztéknak használta unokáját a jeges falusi utcán, a harangszóra meggyorsította lépseit, s így nekem – az élő botnak – igencsak szaporáznom kellett mellette. Miután a gyülekezet elfoglalta szokásos helyét, belépdelt a kántor nyomában a harangozóval. Az öreg az orgona mellé állva, a lábítójára taposott néhányszor, hogy levegőt préseljen a sípokba. Aztán felcsendült a legszebb magyar sorok egyike, a 458. zsoltár: „Az úr csodásan működik, / De útja rejtve van, / Tenger takarja lábnyomát, / Szelek szárnyán suhan.”

Jacques Maritain, a francia katolikus filozófus *A garonne-i paraszt* című könyvében – La Fontaine „A dunai paraszt” című meséjére célozva – azt írja, hogy „Egy dunai (vagy garonne-i) paraszt, mint tudjuk, olyan ember, aki a földön jár, s nevéikön nevezi a dolgokat.” A hagyományos paraszti életforma végérvényes megszűnése, nem kellene, hogy maga után vonja a szakralitás iránt áhítattal vagy tisztelettel viseltető emberek provokálását. Képtelen vagyok elhallgatni egy számomra metaforává emelkedő eseményt, láttatva, hogyan nevezi a nevének a dolgokat a jogászok, jogait fitogtató Európa, és hová sülydett a hedonista Nyugat.

A francia fővárostól dél-keletre fekvő Melun város határában, közvetlenül a Szajna partján található egy szépséges szép falu, a négyszázötven lelket számláló Boissetes. A fogyatkozó lélekszámú településen árulják az elárvult házakat. Történt azonban, hogy egy idetelepült párocska panasszal fordult a meluni bírósághoz: zavarja nyugalma a harangszó. „Már amikor először látogattuk meg a kiszemelt házat, az órát jelző harangszó igen hangosnak tűnt” – panaszkodott a nő – élettársa szóvivője – a *Parisien* napilap december 29-ei számában, majd így folytatta: – „Nem gondoltuk, hogy éjszaka is üt!” Majd nyafogott, hogy depressziós lesz a közeli templom harangja miatt. Keresetében a pár „csupán” azt kérte, hogy este tíz és reggel hat óra között némuljon el a toronyóra láncostól. A bírói döntés azonban megnyergelte a kérést: „civil célból” egyáltalán nem szólhat többé a harang, csak a nemzeti ünnepeken vagy vészhelyzetben, illetve a mise előtt engedélyezett a zúgása. Annak ellenére döntöttek így a fogadott prókátorok, hogy kétszáz helyi aláíró esedezett a harangütés megszokott dallamáért. A jogtechnikus az 1905. évi törvényre hivatkozott, amely szétválasztotta az egyházat és az államot. Attól fogva ugyan a polgármester hatáskörébe tartozik a harangszó egyházi versus civil célra történő felhasználása – az órát jelző harangszó ilyen –, de a helyiek igaza csak akkor érvényes, ha bizonyítani tudják, miszerint ez a szokás létezett már 1905 előtt is.

Több francia polgármester is attól tart, hogy a döntés precedens értékű lesz. Őket már évek óta nyaggatják a harangszó miatt a frissen betelepültek, a falut kikapcsolódásra használó urbánus lelkek, akik váratlanul szembesültek azzal, hogy a falu nappal is, éjszaka is a harangszó ütemétől kísért élet ritmusában él. Ők azt hitték, hogy az ember megjelenése előtti csend vár májfoltos lelkükre, legfeljebb szarvasbögésre számítottak, de arra is csak holdtölte idején! Egy do-

log azonban biztos: Boissettes-ben január elsejétől már nem szól a harang. Ez a jogi bűvészmutatvány csak fokozása egy régebbinek, amikor Franciaország közterein – az Egyház legnagyobbik lányának országában – az emberjogi aktivisták a jogkufárok abrakadabrái nyomán képesek voltak betiltani a betlehemi installációt.

A laikus humanizmus kalapbűvészei, az európai jog fullajtárai – dresszírozva, idomítva a „korszellemtől” – így szolgálják ki a jöttment, önkényes alanyokat, a változó divathangulatú fogyasztókat, és leborulnak a devizaalapú új undokok lábai elé. A közönséges adózók, a társadalmat vállukon tartó kariatidák közérzete pedig mellékes. (A többség sorsa: az alkalmazkodás. Ha keresztény: annál inkább.) A Szajna-parti faluban a harangszó zavarja a szabadidejüket agyoncsapókat, és a közösség, akik közé befurakodtak, mit sem számít. Magyarországon, a Duna-parti Szentendrén – mutatis mutandis – lefejezik és leköpdösik szilveszter éjszakáján a templom előtti betlehemes kisdéd Jézust. Pedig a szent fiú azokért is szenvedett, akik a pénzuralom számára fölösleges, „nem hatékony” embernyájként ma úgy kallódnak szerteszét az öreg kontinensen, mint a rozsdavert acél a gazzal felvert hátsó udvarban. Meddig hátrálunk még, mikor szólal meg mindnyájunkban külön-külön és együtt a lélekharang?

Hasonló nyugat-európai esetekről egész leltárt lehet készíteni, de így is feltűnő a kelet-közép-európai szemnek az ideologikusság és a többségi társadalom elleni diszkrimináció vonásait viselő új nihilizmus, amely a hatvanas évek közepétől fejlődött angolkórosan naggyá, és amelytől kezd megcsömörlni Európa. Előbb-utóbb bebizonyosodik, hogy a kereszténység összhagyományának vállalása nélkül nincs emberiség, igazságosság, morál, rend, gazdasági prosperitás, egyéni és közösségi szabadság, jogállam és demokrácia. E hagyomány éltető erejének elsorvasztása csak nihilizmust és önkényt von maga után. A keresztény örökség Európa megújulásának forrása.

Kereszténynek lenni nem pusztán hit kérdése, kereszténység értékeihez igazodni – például az oktatásban – közügy. Sőt, a keresztény értékek vállalása, érvényesítése napjainkra politikai cselekvéssé kell váljon, ha Európa önálló entitásként akar létezni. Már vannak olyan miniszterelnökök és államfők, akik kiállnak ezen értékek mellett. Példájukkal előbb vagy utóbb másokat is arra bírhatnak, hogy megkérdőjelezzék a neoliberais világértelmezési uralom és a PC-beszédmód paradigmáját. Hogy ez a balliberális mantra milyen érdekeket szolgál ki, arról lehet vitatkozni, de ahogy volt kezdete, úgy vége is lesz egyszer. Történelmi érdemnek számítana, ha a közép- és kelet-európai országok – a visegrádi négyekhez hasonlóan – közösen lépnének fel eme ideológiai vasfüggönybontásban. Vasfüggönyön értem a laicitás elvének merev alkalmazását az eljogiasított nyugati politikában. A laicitás elve szerint a különböző vallási irányzatoknak tartózkodniuk kell a politikába való avatkozástól, az állam pedig nem részesítheti előnyben semelyik vallást, egyházak. A keresztény egyház azonban Európában nem egy a sok közül, hanem a kontinens kultúrájának, önértelmezésének és további létezésének alapja. Minden Európába érkező ember fele-

barát, de a keresztény vallás a szülőnk. És a szülő az szülő marad, még akkor is ha eltávolodunk tőle.

A laikus szóval a kora középkorban olyan valakit jelöltek, aki nem tartozott az egyházi személyek közé, tehát teológiai értelemben profán volt, de ettől még az egyház kebelébe tartozott. Tehát helytelen a laikus szó mai, trendivé vált használata, amely olyan „komplexusoktól mentes” egyént jelöl vele, aki „nem hívő” vagy „ateista”, vagy „ideológiailag semleges”.

A konzervatív forradalmár, Charles de Gaulle, egyik sajtótájékoztatóján kertelés nélkül kimondta, hogy számára Brüsszel materializmusa érdektelen. „Az én Európám – hangsúlyozta – Dante, Goethe és Chateaubriand Európája.” Az elnököt nem szívlelő Paul Johnson történész is elismerte, hogy a francia elnök a rá jellemző megérzőképességgel mutatott rá az Európai Unió eredendő problémájára: a lealacsonyító materializmusára és az arra való képtelenségére, hogy a kontinens lényegét jelentő civilizáció alapján építse fel és szervezze meg önmagát.

A vallását gyakorló államférfi nem véletlenül említette Chateaubriand nevét, akinek 1802-ben jelent meg *A kereszténység szelleme* című nagyhatású könyve. Ebben a szerző a valláshoz való visszatérést hirdette a forradalmi felfordulás után. A híres író-politikus nyomdokain haladva, őt bírálva-kiegészítve, előbb a XIX. századi történész, Fustel de Coulanges, majd napjainkban Jean-Louis Harouel jogászprofesszor mutatta ki, hogy a „szent” laicitás – amelyet számon kér rajtunk az unió parlamentjének balliberális karéja – a keresztény vallásnak köszönhető. Ez a világvallás különítette el először az egyénben az állampolgárt és a vallásos lényt. E tekintetben az evangélium szövegei kellően eligazítanak: „Az én (országom) királyságom nem e világból való” (Jn 18,36), illetve Adjátok meg a császárnak, ami a császáré, és Istennek, ami Istené!” (Mt 22,21.) Az állam és a vallás szétválasztásának keresztényi elve tette lehetővé az egyén szabadságát annak pozitív fejleményével együtt, mint például a szellem szabadsága, a tolerancia.

A keresztény tanítás tett különbséget az időleges és az örök hatalom között, ezért – logikai értelemben – minden európai keresztény, beleértve az ateistákat és az egyház ellen fenekedő személyeket is, akiket az olasz filozófus, Benedetto Croce „külső keresztényeknek” nevezett. Az állam–vallás duális felfogása kizáróan keresztény sajátosság. Például a zsidó és az iszlám vallás monista: e vallások nem elkülönült formái a társadalmi tevékenységnek. Ezért – a jelzett különbség miatt is – a jelzett különbség miatt is – a különböző vallások különbözően hatnak a magát szekularizáltak nyilvánító Európára. A szekularizáció sürgetése és mentalitásbeli divattá emelése az ideológiai fősodor részéről ráadásul folyamatos politikai nyomást is jelent. A templomok, a haranglábak, a temetők fejfái és sírkeresztjei, a szent szüzek szobrai, a kálvária stációi nem fenyegetik a laikussá kimosott fiatalokat, felnőtteket. Mi több: a kereszt lehetne a laicitás jelvénye is a Nyugat-Európában egyre növekvő iszlám hitűek teremtette vizuális térben. Mivel az iszlámban nem vált külön a vallás és a politikum, híveinek teljes életvilága fölött gyako-

rolhat ellenőrzést. Növekvő demográfiai súlya miatt és azért is, mert az uniós elit hangadói mellőzik a keresztény értékeket, Európa eddig távolodott civilizációs alapjaitól. Ez ellen a kelet-közép-európai kormányok tehetnének többet.

Az 1968 nihilizmusán, anarchiáján szocializálódott generációból ma sokan ülnek az EU intézményeiben. Nem tőlük kell várni, hogy a keresztény értékek és jelképek domináljanak Európa kulturális tereiben, viselkedési normáiban, hanem az energikusabb egyházi személyektől és a keresztényi értékeket valló személyektől és politikusoktól. Ma már csak a vak nem látja, hogy hová vezetett a kommunista-szocialista humanizmus, illetve a nyugati hedonista humanizmus. Ez utóbbi itt él közöttünk, bennünk, és az újliberalizmus doktrínájával igyekszik alakítani mindennapjainkat. A reneszánsz óta fel-felbukkanó „emberközpontú humanizmust” a múlt század 60-as–70-es éveiben hozták ismét divatba. Az akkori „humanista kiáltványokban” fogalmazták meg összefoglaló jelleggel újra az egyistenhívő vallás alternatíváját, az emberközpontú világnézet kifejeződését. Am ezúttal támadást indítottak a család, a nemzet és más olyan közvetítő intézmények ellen, amely az egyén és az absztrakt társadalom között állt. A „rég, értékek” emblematikus védője ellen, a konzervatív forradalmár Charles de Gaulle elnök ellen akkoriban a fél világ összefogott.

Molnár Tamás, a közelmúltban elhunyt magyar filozófus szerint, amit a progresszivitásra tenyésztett nyugati humanista és a joggal hepciáskodó politikai osztálya nem ért, azt megérti és tudja a keresztény egyház: az ember esendő és sokarcú teremtmény, legyen akár multimilliárdos befektető vagy munkanélküli egyén. Az embernek erős hajlama van a bűnre, a csalásra, de ha külső támasz segíti: képes megtalálni a helyes utat. A „humanista” politikusok, jogászok, megmondó elitek, médiasztárok számára az ember vagy *most* abszolút lény, vagy a *jövőben* képes abszolútummá válni. A keresztények azonban tudják és számolnak azzal, hogy az ember örökké tökéletlen. Nem befejezett, éérésre váró, de nem is Istentől elhagyott selejt. A kereszténységre váró, jövőbeli nagy feladatról Molnár Tamás írt a legmeggyőzőbb módon a *Keresztény humanizmus* című, 1978-ban Amerikában írt könyvében. Szerinte mindenekelőtt arra a kérdésre kell először válaszolni, miszerint: vajon az az ideológia tiszteli jobban az embert, amelyik abszolutizálja őt, vagy az a tanítás, amelyik tekintetbe veszi az emberben rejlő bőséges adományokat, de rosszra való hajlamát és lelkének sokrétűségét is?

Az adósságcsapdában vergődő Európában és a világban az értelmet és tisztességes életformát kereső ember számára napjaink kirakathumanizmusa erkölcsi és szellemi csőd. Eme „ember- és vállalkozóarcú” humanizmusnak a vallással való szembeállítás hamis és haszonelvű. Az összes lehetséges humanizmussal és ezek emberdicsőítésével szemben az igazság az, hogy az önmagára hagyatkozó európai ember már nem ismeri kellően magát és társait, hiszen hűjával van az emberi létezés hiteles őstípusának. Hiányzik neki Isten Fia, az ember eleven mintaképe, amelyből származhatna az egyetlen hiteles humanizmus.